O. P. JINDAL SCHOOL, SAVITRI NAGAR
SAMPLE QUESTION PAPER
Annual Examination (2022 – 2023)

Class / Section: IX **MM: 80**
Subject: Sanskrit **Time: 3.00 Hrs.**
Name: ____________ Roll No.:__________

(Fifteen Minutes Extra will be given for reading the Question Paper.)
General Instructions: All questions are compulsory

निर्देशाः1) प्रश्नपत्रे चत्वारि खण्डानि सन्ति।

खण्ड क	पठित अवबोधनम्	(10 अङ्काः)
खण्ड ख	रचनात्मकं कार्यम्	(15 अङ्काः)
खण्ड ग	अनुप्रयुक्तव्याकरणम्	(25 अङ्काः)
खण्ड घ	पठित–अवबोधनम्	(30 अङ्काः)

2) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः।
3) प्रश्नानाम् उत्तराणि खण्डानुसारं क्रमेणैव लेखनीयानि।
4) प्रश्नसंख्या अवश्यं लेखनीया।
5) उत्तराणि संस्कृतेन एव लेखनीयानि।

(खण्ड–क) पठित अवबोधनम्

प्र0 1 अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत–

किं त्वम् जानासि ? अन्धकारं कः नाषयति ? कः दिनानाम् , रात्रीणां, मासानाम्, ऋतुनाम्, वर्षाणाम् च कारणम् अस्ति ? को जगतम् शीतात् रक्षति ? इत्यादीनाम् सर्वेषाम् प्रष्नानाम् एकमेवोत्तरम् अस्ति। भगवान् भास्करः इति। सूर्यः दिनकरः मार्तण्डः इत्यादीनाम् अस्य पर्यायः अस्ति। अस्य जगतः प्रकाषकः भास्करः अस्ति। दीपकानाम् प्रकाषे तु जगतः सर्वे व्यवहाराः भवितुम् न शक्नुवन्ति। भास्करस्य अभावे तु सर्वत्र शैत्यमेव भवेत्। पश्याम एवं वयं यत् उत्तरदक्षिणयोः ध्रुवप्रदेषयोः भास्करस्य दर्षनं दुर्लभं भवति। ऋतूनामपि जनकः भास्करः अस्ति। यदा भास्करः उत्तरायणो भवति तदा तस्य प्रकाषः ऊष्मा च तीव्रौ भवतः। एभिः मेघैरेव वर्षाः भवन्ति। वर्षाभिरेव विविधानि अन्नानि, शाकाः पादपाः च भवन्ति।

I एकपदेन उत्तरत – **(1x2=2)**

i जगतः प्रकाषकः कः अस्ति ?

ii कस्य अभावे सर्वत्र शैत्यमेव भवेत् ?

II पूर्णवाक्येन उत्तरत– **(2x2=4)**

i सूर्यः केषां कारणम् अस्ति ?

ii वर्षाभिः कानि भवन्ति ?

III **अस्य अनुच्छेदस्य कृते समुचितं शीर्षकं लिखत।** **(1x1=1)**
(इस अनुच्छेद का उचित शीर्षक लिखिए)

IV प्रदत्त विकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरम् चित्वा लिखत– **(1x3=3)**

i 'षक्नुमः' इति क्रियापदस्य कर्तृपदम् किम् ?

ii 'भास्करस्य' इति पदस्य किं पर्यायपदमं गद्यांषे प्रयुक्तम् ?

iii 'तयोः' इति सर्वनाम पदस्य विषेषण पदं किम् ?

(खण्ड–ख) रचनात्मकं कार्यम्

प्र0 2 स्वस्य प्रधानाचार्याय स्थानान्तरण प्रमाण–पत्र प्राप्त्यर्थं अधोलिखितपत्रं मंजूषायाम् प्रदत्त पदै पूरयित्वा लिखत–
(अपने प्रधानाचार्य को स्थानांतरण प्रमाण–पत्र प्राप्त करने के लिए पत्र लिखिए।) **(½X10=5)**

——————— (1)
श्रीमन्तः प्रधानाचार्य महोदयाः
आदर्श विद्यामंदिर,
तमनार नगरम्।
महोदयः,
सविनयम् ———————— (2) अस्ति। यद् मम पूज्यपितुः——————— (3) जयपुर नगरे संजातम्। अस्मात् कारणात् वयं सर्वेऽपि पारिवारिकजनाः तत्रैव ——————— (4)। ममापि तैः सह तत्र —————— (5) निष्चितमेव। अतः सम्प्रति अहमत्र —————— (6) सर्वथा असमर्थोऽस्मि। अतः ——————— (7) यत् मह्यम् स्थानान्तरण प्रमाण–पत्रं ————— (8) अनुग्रहीष्यन्ति श्रीमन्तः। मम —————— (9) स्थानान्तरणस्य राज्यादेषः प्रतिलिपि भवताम् अवलोकनार्थम् संलग्ना अस्ति।

प्रार्थी
——————— (10)

प्रदाय, पितुः, चन्द्रप्रकाषः, सेवायाम्, गमिष्यामः, प्रार्थना, निवेदनम्, गमनम्, स्थानान्तरणम्, पठितुम्

प्र03 मंजूषायाम् प्रदत्त शब्दानाम् सहायतया चित्रं दृष्ट्वा पंच वाक्यानि संस्कृतेन लिखत–**(1X5=5)**

प्रातःकाले, भ्रमणम् , सूर्योदयः, खगाः, पर्वताः, व्यायामम्, चत्वारः, वृक्षाः, बालौ, भ्रमतः, वातावरणम्,

प्र0 4 अधोलिखितानाम् वाक्यानाम् संस्कृतेन अनुवादः क्रियताम्– **(1x5=5)**

क) वे सब गायक गाते हैं।
ख) लंका के पास समुद्र है।
ग) वह भूखे को भोजन देता है।
घ) तुम कला में निपुण हो।
ङ) अब मैं क्या करूँ ?

(खण्ड–ग) अनुप्रयुक्तव्याकरणम्

प्र0 5 अधोलिखित वाक्येषु स्थूलपदानाम् समुचितं संधि–विच्छेदं वा प्रदत्त विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत–
(1X4=4)

(क) सहसाएव (ख) सहसैव
(ग) सहैव (घ) सहाएव

ii **रजनी + ईषः** चन्दनवत् शीतलः भवति।

(क) रजनीषः (ख) रजनिषः
(ग) राजानीषः (घ) राजनेषः

iii तस्मै धनम् **ददाम्यहम्**।

(क) ददामी + अहम् (ख) ददामि + हम्
(ग) ददामि + अहम् (घ) दामि + अहम्

iv श्रीराम **पुरुषोत्तमः** अस्ति।

(क) पुरुषो + तमः (ख) पुरुष + उत्तमः
(ग) पुरुष + ऊत्तमः (घ) पुरुस + उत्तमः

प्र0 6 उचित शब्दरूपाणि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत– (1x4=4)

i ––––– वृक्षात्– वृक्षे इतस्ततः कूर्दन्ति।

(क) कपिः (ख) कपयः
(ग) कपी (घ) कपिषु

ii एतानि –––– बालकेभ्यः सन्ति।

(क) वस्तु (ख) वस्तवः
(ग) वस्तू (घ) वस्तूनि

iii तेन –––– सह रामः अगच्छत्।

(क) बालकः (ख) बालकम्
(ग) बालकेन (घ) बालकस्य

iv आज्ञा ––––– हि अविचारणीया।

(क) गुरवः (ख) गुरुन्
(ग) गुरुणाम् (घ) गुरुभिः

प्र0 7 उचित धातुरूपाणि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत– (1X4=4)

i दषरथस्य चत्वारः पुत्राः ––––––।

(क) आसीत् (ख) आस्ताम्
(ग) आसन् (घ) अस्मि

ii अषोकः प्रातः पंचवादने –––––।

(क) उत्तिष्ठसि (ख) उत्तिष्ठामि
(ग) उत्तिष्ठतः (घ) उत्तिष्ठति

iii अहम् भोजनम् –––––।

(क) पचति (ख) पचतः
(ग) पचामि (घ) पचताम्

iv ते सर्वे कुत्र –––––––––?

(क) गच्छामि (ख) गच्छसि
(ग) गच्छति (घ) गच्छन्ति

प्र0 8 अधोलिखितवाक्येषु प्रदत्त विकल्पेभ्यः उचितम् पदम् चित्वा लिखत– (1X4=4)

i –––––– समया उद्यानम् अस्ति।

(क) विद्यालयम् (ख) विद्यालये

(ग) विद्यालयः (घ) विद्यालयात्

ii मम माता प्रातःकाले 'ओ३म् नमः ––––––' इति जपति।

(क) गणेषम् (ख) गणेषाय

(ग) गणेषः (घ) गणेषे

iii ––––––– पुरतः बालकः पतितः।

(क) माता (ख) मात्रा

(ग) मातुः (घ) मात्रे

iv देवदत्तः ––––––– प्रति गच्छति।

(क) वाटिकायाः (ख) वाटिकाम्

(ग) वाटिकया (घ) वाटिकायै

प्र0 9 प्रदत्त विकल्पेभ्यः उचितानि प्रत्ययाः उत्तराणि चित्वा लिखत– (1x4=4)

i माता दूरे <u>स्थित्वा</u> षिषुं पश्यति।

(क) स्था + क्त्वा (ख) स्थि + क्त्वा

(ग) तिष्ठ + क्त्वा (घ) स्थ + कत्वा

ii अन्यमपि वरं <u>हर्तुम्</u> इच्छामि। (प्रत्यय चिनुत्)

(क) क्त्वा (ख) ल्यप्

(ग) शतृ (घ) तुमुन्

iii आलस्यम् <u>वि + हा + ल्यप्</u> उद्यमः कुरु।

(क) वीहाय (ख) विहाय

(ग) विहत्वा (घ) विहातुम्

iv विद्वांसः विचार्य एव कार्यम् कुर्वन्ति। (प्रत्यय चिनुत्)

(क) ल्यप् (ख) यत्

(ग) शतृ (घ) त्वा

प्र0 10 अधोलिखित वाक्येषु उचित संख्यारूपैः रिक्तस्थानं पूरयत– (1x3=3)

i भवन्तौ –––––– (2) फले खादतः।

ii –––––––(4) अजाः चलन्ति।

iii अत्र ––– (1) साधु वसति।

प्र0 11 निम्नलिखितेषु पदेषु प्रयुक्तान उपसर्गान् लिखत– (½x4=2)

अधिवसति, संहरति, प्रभवति, प्रत्यागच्छति

(खण्ड–घ) पठित अवबोधनम्

प्र0 12 अधोलिखितम् अनुच्छेदम् पठित्वा तद् आधारितान् प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–

यथा अजातषिषुः मातृगर्भे सुरक्षितः तिष्ठति तथैव मानवः पर्यावरणकुक्षौ। परिष्कृतं प्रदूषणरहितं च पर्यावरणम् अस्मभ्यम् सांसारिकम् जीवनसुखम्, सद्विचारम्, सत्यसंकल्पम्, मांगलिकसामग्रीं च प्रददाति। प्रकृतकोपैः आतंकितोजनाः किं कर्तुं प्रभवति ? जलप्लावनैः, अग्निभयैः, भूकम्पयैः, वात्याचक्रैः उल्कापाताभिष्च संतप्तस्य मानवस्य क्व मंगलम् ?

I एक पदेन उत्तरत– **(½x2=1)**

i मानवः कुत्रः सुरक्षितः तिष्ठति ?

ii मातृगर्भे कः सुरक्षितः तिष्ठति ?

II पूर्णवाक्येन उत्तरत– **(1x1=1)**

i पर्यावरणे विकृतेजाते किं भवति ?

III उचितम् उत्तरम् चित्वा लिखत– (1X3=3)

i 'परिष्कृतं' इति विषेषण पदस्य विषेष्यपदं किम् ?

(अ) प्रदूषणरहितम् (ब) पर्यावरणम्

(स) सांसारिकम् (द) अस्मभ्यम्

ii 'प्रभवति' इति क्रियापदस्य कर्तृपदम् किम् ?

iii 'कर्तुम्' अस्मिन् पदे कः प्रत्ययः वर्तते ?

प्र0 13 अधोलिखितम् श्लोकम् पठित्वा तद् आधारितानाम् प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–

निवर्तय मतिम नीचाम् परदाराभिमर्षनात्।
न तत्समाचरेद्धीरो यत्परोऽस्य विगर्हयेत्।।

I एकपदेन उत्तरत– (½X2=1)

i कीदृषां मतिम निर्वतय ?

ii इदं श्लोकम् कः कम् कथयति ?

II पूर्णवाक्येन उत्तरत– (1X1=1)

i धीरः कथं समाचरेत् ?

III उचितम् उत्तरम् चित्वा लिखत– (1X3=3)

i 'वारणं कुरु' इति पदस्य अर्थे किं पदं प्रयुक्तम् ?

ii 'नीचां इति' कस्य पदस्य विषेषणपदं अस्ति ?

iii 'विगर्हयेत्' अस्मिन् पदे कः उपसर्गः वर्तते ?

प्र0 14 अधोलिखितम् नाट्यांशम् पठित्वा तद् आधारितानाम् प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–

पुरुषः – भो ! तपस्विन् कथं मामुपरुणत्सि । प्रयत्नेन किं न सिद्धं भवति ? का आवष्यकता षिलानाम् ? सिकताभिरेव सेतुं करिष्यामि स्वसंकल्पदृढतया।

तपोदत्तः – आष्चर्यम् ! सिकताभिरेव सेतुं करिष्यसि ? सिकता जलप्रवाहे स्थास्यन्ति किम् ? भवता चिन्तितं न वा ?

पुरुषः – (सोत्प्रासम्) चिन्तितं चिन्तितम्। सम्यक् चिन्तितम् नाहं सोपानमार्गैरट्टमधिरोढुं विष्वसिमि। समुत्प्लुत्यैव गन्तुं क्षमोऽस्मि।

तपोदत्तः – (सव्यंग्यम्) साधु साधु! आंजनेयमपि अतिक्रामसि !

पुरुषः – (सविमर्षम्) कोऽत्र सन्देहः ? किम् च ?

I एकपदेन उत्तरत– (½X2=1)

i पुरुषः काभिः एव सेतोः निर्माणम् करोति ?

ii केन सर्वम् सिद्धम् भवति ?

II पूर्णवाक्येन उत्तरत– (1X1=1)

i पुरुषः कस्मिन् न विष्वसिति ?

III उचितम् उत्तरम् चित्वा लिखत– (1X3=3)

i 'न अहम् सोपानमार्गै...... ' अस्मिन् वाक्ये 'अहम्' इति कर्तृपदस्य क्रियापदम् किम् ?

ii 'अवरोधम् करोषि' इति पदस्य समानार्थकम् पदं किम् ?

iii 'सिकता' शब्दस्य कः अर्थः ?

प्र0 15 अधोलिखितेषु वाक्येषु रेखांकितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत– (1x4=4)

i जगति मूर्खाणां अभावो नास्ति।

ii अस्माभिः प्रकृति रक्षणीया।

iii सूर्यातपे तण्डुलान् खगेभ्यः रक्षः।

iv तत्र जीमूतकेतुः वसति स्म।

प्र0 16 निम्नलिखित श्लोकयोः अन्वयं मंजूषातः पूरयत– (½x4=2)

योक्त्रयित्वा जरासन्धं कण्ठश्लिष्टेन बाहुना।
असह्यं कर्म तत् कृत्वा नीतः कृष्णोऽतदर्हताम्।।

अन्वय कण्ठश्लिष्टेन ------ जरासन्धं ------- तत् असह्यं ------ कृत्वा (भीमेन) कृष्णः --- नीतः।

जटायोः पश्य मामार्य ह्रियमाणामनाधवत्।
अनेन राक्षसेन्द्रेणाकरुणं पापकर्मणा।। (½x4=2)

अन्वयः – आर्य ------! अनेन------- राक्षसेन्द्रेणा -------- अनाथवत् ह्रियमाणाम्------ पश्य।

अकरुणम्, माम्, बाहुना, कर्म, जटायो ! पापकर्मणा, योक्त्रयित्वा, अदर्हताम्

प्र0 17 अधोलिखितानि वाक्यानि कथाक्रमेण संयोज्य लिखत– (½x8=4)

(निम्नलिखित घटनाक्रम को उचित क्रमानुसार पुनः लिखिए।)

i) जीर्णधनः विभववक्षयात् देषान्तरं गन्तुमिच्छति।

ii) सः स्वस्य लौहतुलां कस्यचित् श्रेष्ठिनः गृहे निक्षेपभूतां करोति।

iii) विवादमानौ तौ राजकुलं गतौ।

iv) धर्माधिकारिणः तयोः कथनम् असत्यं मन्यन्ते।

v) सः तं षिषुं गिरिगुहायां प्रक्षिप्य गृहमागतः।

vi) प्रतिनिवृतिकाले श्रेष्ठी उवाच–त्वदीया तुला मूषकैर्भक्षिता।

vii) जीर्णधनः वणिक् षिषुना सह स्नानार्थम् गच्छति।

viii) पृष्टे सति सः कथयति यत्– नदीतटात् बालः श्येनेन हृतः।

प्र0 18 अधोलिखितपदेषु पर्यायः पदेन सह मेलनम् कुरुत– (1x3=3)

पूर्वम्	विलोक्य
भक्षयः	प्राग्
दृष्ट्वा	खादय

---00---